

I det femte Møde 1918—19 holdt Forfatter og Maler Ebbe Kornerup Foredrag om sin Rejse i Ecuador 1917. Lysbilleder.

Ved Generalforsamlingen den 29. April 1919 genvalgte til Medlemmer af Selskabets Raad:

Generalmajor P. N. Nieuwenhuis, Kommandør J. A. D. Bildsøe, Generalkonsul V. Glückstadt,

Professor, Dr. phil. H. P. Steensby, Oberst E. Madsen, Professor, Dr. phil. Eug. Warming, Kontreadmiral V. Garde, Kommandør G. C. Amtrup, Kammerherre N. M. A. Krieger, Generalkonsul Joh. Hansen, Direktør H. P. Hjerl-Hansen. Oberstløjtnant J. P. Koch og Statsgeolog V. Milthers, samt som nye Medlemmer af Raadet: Direktør, Dr. W. Dreyer og Dr. phil. M. Vahl.

Bidrag til Spørgsmaalet om Færingernes Afstamning.

Af

Adjunkt Gustaf Lindwall.

De fleste Forfattere, der omtaler Befolkningsforholdene paa Færøerne, paaviser den store Forskel mellem Suderø-Færingerne og de øvrige Færing¹⁾. Jørgen Landt skriver Aar 1800 i »Forsøg til en Beskrivelse over Færøerne»: »Men man skulde næppe troe at en Distance af 15 Mile, som er Færøernes største Strækning fra Syd til Nord, skulde kunne afgive nogen Forskjel paa Folkenes Natur-Beskaffenhed, og dog er denne Forskjel ret kjendelig, thi Suderboerne ere mindre af Vext, rundladne af Ansigt, deres Sprog er hastigt, ligesom og deres Legemsbevægelser forekommer mig meere fyrige, derimod er Nordenfjord-Øernes Beboere almindelig højere af Statur, deres Ansigts Dannelse falder meere i det langagtige, deres Sprog er langsommere og deres heele Adfærd adstadigere«.

Man har søgt at forklare denne Ulighed som beroende paa, at Sudringerne skulde være af en anden Race.

Brigadelæge Arbo i Kristiania, som har bearbejdet et mindre antropologisk Maalingsmateriale, finder, som saa mange andre, at »Suderøbefolkningen danner en fuldstændig Modsætning til de andre Distrikter«, men den mest nærliggende Forklaring herpaa, anser han at være den, at en gammel gælisk Kolonisation har fundet Sted paa den søndre Del af Øgruppen, og at disse Keltere, un-

derkuede af Nordmændene, men ikke udryddede, er vedblevet at være bosiddende i Landet og paa Suderø har bibeholdt deres Karaktertræk.

Af en modsat Mening er den færøske Sprogforsker Dr. Jakobsen, som i en Artikel i Tingakrossur 1902 har behandlet Spørgsmaalet om »Keltisk Indflydelse paa Færøerne«. Deri paaviser han vel Forekomsten af keltiske Ord i det færøske Sprog, men han kommer dog til den Slutning, at der sikkert ikke kan være Tale om nogen dybt indgribende keltisk Indflydelse paa Færøerne, muligvis fraregnet Suderø. Og denne keltiske Paavirkning, mener han, ikke stammer fra nogen oprindelig paa Færøerne bosat Befolkning, som Nordmændene skulde have underkuet og blandet sig med, men Paavirkningen maatte stamme fra et senere Stadium over Shetlandsøerne¹⁾.

Endelig har Antropologen Søren Hansen paa Grundlag af 2000 antropologiske Maalinger af Sudringer, foretaget af Læge Jørgensen, fremsat den kategoriske Paastand at »det i det hele kan betragtes som sikkert, at Færøernes Befolkning er af ren norsk Afstamning uden nævneværdig Indblanding af fremmede Elementer«, samt at der findes Bevis for, at »Befolkningen paa Suderø er homogen og ikke indeholder paaviselige Spor af fremmede Elementer«.

¹⁾ Ved en af mig udført statistisk Undersøgelse angaaende Færøerne, har jeg selv fundet mærkelige Særtræk hos Sudringerne (f. Eks. i Spørgsmaal om Fødselsprocent og uægte Fødsler).

¹⁾ Mogh mener (i Kelten u. Nordgermanen, Leipzig 1896) at en keltisk Indvandring fra Irland kan være sket allerede i Slutningen af det niende Aarhundrede, da irlandske Kilder beretter om en Tid, hvor Nordmændene fredeligt omgikkes med Irerne.

Mulig burde Dr. Hansen have ytret sig noget mindre sikkert, og i den sidste af de anførte Sætninger fremført, at Antropologien paa sit nuværende Standpunkt ikke har kunnet „paavise“ saadanne Spor.

Vil han tilmed sige, at af det Forhold, at Befolkningen i antropologisk Henseende er homogen, maatte følge, at den er af ren Race, har han draget en forhastet Slutning. Med Homogenitet følger ikke nødvendigvis Racerenhed. En Befolkning som Suderøs, der gennem Indgifte — i det attende Aarhundrede fandtes der omkr. 600 Indbyggere — er blevet saa beslægtet indbyrdes, kan meget vel udvise en antropologisk Homogenitet uden at denne staar i Forbindelse med Racerenhed.

Det havde været ønskeligt, om Dr. Hansen samtidig havde haft til sin Raadighed et lige saa stort Undersøgelsesmateriale vedrørende Norderø-færingerne. Rimeligvis havde han saa fundet, at ogsaa Norderøbefolkningen var homogen, men maaske vilde da Middellængden og Indexallene have vist sig noget forskellige.

I Overensstemmelse med sin ovenfor anførte Mening om Sudringernes Herkomst, ytrer Dr. Hansen paa et andet Sted i sin Opsats, at Indblandingen af udenlandske Elementer har været af ganske forbigaaende Betydning. Skulde ikke muligvis Sudringernes Ulighed med de øvrige Færingers kunne forklares ud fra denne Indblanding?

Eftersom paalideligt antropologisk Maalingsmateriale mangler, turde en historisk Sandsynlighedsforklaring maaske kunne bringe noget Lys over dette Spørgsmaal.

Om Fæernes Historie i ældre Tid ved man relativt lidt, men gransker man det Materiale, der er for Haanden, kan man allerede der finde adskiligt, der taler mod Dr. Hansens Pastand.

Kolonisationen af Færøerne begyndte som bekendt i Slutningen af det niende Aarhundrede, da en Mængde Nordmænd efter Slaget ved Hafrsfjord forlod Norge. Før den Tid har, efter Keltologens Professor Zimmers Antagelse, keltiske Eremiter beboet Øerne allerede i det syvende Aarhundrede.

Men disse havde forladt Øerne ved den norske Indvandring. Munken Dicuil forklarer nemlig i *De Mensura Orbis Terræ* (Paris 825), at de længe havde været ubeboede.

Under Aarene 800—1000 anlagde Nordmænd og Danske Kolonier paa Irland og langs med Skotlands

Kyster, og det ligger nær at tænke sig en Kolonisation ogsaa af Færøerne paa denne Tid, ikke alene af Nordmænd, men maaske ogsaa af Danske¹⁾

I Landnamabok omtales hvorledes den norske Høvding Ketil Fladnæbs Datter, And den Dybsindige, drog til Island fra Skotland, hvor hendes Gemal, Kong Olaf, havde grundlagt et nordisk Rige. Hun gjorde Ophold paa Færøerne og bortgiftede der sin Sønneatter Oluva. Hun medførte en Mængde keltiske Slaver, og det er troligt nok, at hun, da hun skiltes fra sin Sønneatter, har efterladt en Del af dem som Tjenere ved dennes Hof.

Fra Begyndelsen af det trettende Aarhundrede, endda til 1469, stod Færøerne og Shetlandsøerne under samme Lagmand, saa det vilde være utroligt, om de to Øgrupper ikke havde staaet i Samkvem med hinanden.

Den Befolkning, som da boede paa Shetlandsøerne og ved Skotlands Kyster, har været af blandet Race. Professor Zimmer fremhæver nemlig, at Kelterne optog og assimilerede sig med de Skarer Nordboer, der havde slaaet sig ned paa deres Landomraade²⁾. Under det fælles Lagmanadømmes Tid kan man muligvis tale om en halv-keltisk Indvandring.

Den sorte Død, der i Midten af det fjortende Aarhundrede forhærgede over hele Europa, hjem-søgte ogsaa Færøerne, og efter Sagnet udryddedes derved Størstedelen af Befolkningen paa Øgruppen.

Et Sagn omtaler, at Færøerne efter den sorte Døds Ophør, skulde have faaet nyt Folketilskud fra Norge. Hvorvidt dette passer, er usikkert. I hvert Fald kan man ikke antage, at der er sket nogen ny Indvandring i egentlig Forstand, førend Befolkningen i dette Land har rettet sig efter Farsoten, hvilket nok ikke skete i de nærmest følgende hundrede Aar.

Men man har, som jeg i det følgende skal søge at vise, Grund til at antage ogsaa andre Nationaliteters Islæt i den færøske Folkevævning, specielt paa Suderø, og de almindelig iagttagne Forskelle hos dem fra de øvrige Færingers, skulde efter min Mening, faa sin Forklaring gennem denne Indsats.

Den katolske Ægteskabslov, som forbød Giftermaal mellem Personer i det tredje og fjerde Led³⁾, var gældende paa Færøerne endnu saa sent som

¹⁾ Jvfr. Sagnet om Kong Frodes Kolonisation af Suderø.

²⁾ Zimmer: Die keltische Sprache.

³⁾ D. v. s. en Person i tredje Led maatte ikke gifte sig med en i fjerde.

Aar 1571. Denne Lov kan have gjort sit til at skabe en Forskel mellem Sudringerne og de øvrige Færing. Norderøerne ligger tæt sammen, skilte ved smalle Sund, og Forbindelsen mellem disse Øer har altid været ret livlig. For Norderø-Færingerne lagde derfor denne Lov ikke saa store Hindringer i Vejen for Giftermaals Indgaaen som for Sudringerne, der boede adskilt fra de øvrige. Hvilke Vanskeligheder Loven beredte, omtales ogsaa i Lagtingets Motivering til dens Ophævelse, hvori det hedder:

»Landet er fast trangt, og Folket med Slægt- og Svogerskab saa bebundet, at der ikke findes mange, som ere jo udi de Maade hverandre nogenledes forvante«.

I det femtende og langt ind i det sekstende Aarhundrede, var Handelen paa Færøerne fri. Færingerne for med egne Skibe ud i Verden for at hente Varer, og fremmede besøgte deres Kyster. Der er Sandsynlighed for, at Sudringerne, under Trykket af den strenge Lov, fra disse Togter hjemførte Brude fra fremmede Lande, og at udenlandske Sømænd giftede sig med Landets Døtre og dannede Hjem paa Suderø.

En Støtte for denne Antagelse er følgende Sagn, som V. U. Hammershaimb i Anthiquarisk Tidsskrift 1849-51 omtaler fra Bygden Famien paa Suderø. En Gang for meget længe siden skal to Sudringer have lokket to Kvinder fra et fremmed Skib over i deres Baad og ført dem til deres Hjem, hvorefter de skal have giftet sig med dem. Da Færingerne bortførte Kvinderne, raabte en Søndam paa det franske Skib: »Femme, femme mienne!« Efter Hammershaimbs Udsagn paastaar Befolkningen i Famien, at de i trettende eller fjortende Led nedstammer fra Ransmændene.

I 16. og 17. Aarhundrede var der megen Uro i de europæiske Farvande. Den ene Krig afløste den anden, og med Krigen fulgte det mest hensynsløse Kaperi. Færøerne, der laa afsides fra Krigsskuepladserne, hjemsøgte af Fribyttere af alle Slags. Det var Engelskmænd, Hollændere, Spaniere, Franskmænd og aljirske Sørøvere, som hærgede der. Og mere end de øvrige var Suderø, der laa sydligst og mest isoleret, udsat for deres Fremfærd. Troels Lund¹⁾ har givet et godt Billede af det sekstende Aarhundredes Kapere, og N. Andersen giver

¹⁾ Troels Lund, Mogens Heinesen. Se f. Lucas Debes: Færøe et Færoa reserata.

i »Færøerne 1600-1709«²⁾ en livlig Skildring af den Nødstilstand, hvori navnlig Suderø da befandt sig. Mindet om Franskmænds og »Tyrkers« Hærgning lever endnu i Folkesagnene.³⁾ Sørøvere plyndrede Befolkningen og skændede deres Kvinder.

Fremmede Fiskere og Smughandlere har ogsaa gæstet Færøerne, og ogsaa nu har Suderø faaet de fleste Besøg. De bedste Fiskepladser laa nemlig der udfor, og Smughandlerne havde deres største Marked paa denne Ø. Øens Befolkning maatte nemlig paa Monopoltiden — hvorom mere senere — fare saa langt som til Thorshavn for at faa deres Varer.

De udenlandske »Smugfiskeres« Optræden var ikke stort bedre end Sørøvernes. De gjorde Strandhugst og tog hvad de behøvede. Manglede de Folk, tvang de Sudringerne til at følge med som Besætning. Efter endt Fiskertogt landsattes det saaledes pressede Mandskab paa deres Hjemstavnsø, hvorefter Fiskerne sejlede bort. Saa sent som 1814 omtales franske og hollandske Fartøjers Fiskerier i disse Farvande.³⁾

Handelen paa Færøerne var fra Slutningen af det sekstende Aarhundrede endda til 1856 monopoliseret under forskellige Handelsselskaber og Redere. I Slutningen af det 16. Aarh. indehavde Borgerne i København, Hamburg og Bergen Handelsrettighederne. En Tid var Handelen under Det islandske Kompagni, og i den sidste Halvdel af det 17. Aarh. havde Familien Gabel Privilegiet. 1707 overtog Staten Handelsmonopolet og var Indehaver af dette, til det afskaffedes; herfra maa dog fradrages nogle Aar efter Fredsslutningen 1814, hvor Firmaet Stockhouse i Liverpool havde Handelsrettighederne.⁴⁾

Som jeg allerede har nævnt, blomstrede paa Suderø en omfattende Smughandel under Monopolet. Der var lang Vej for Sudringerne til Kramboden i Thorshavn. Ofte kunde Monopolet ikke forsyne Færingerne med det nødvendige, og der

¹⁾ Kap III, Fjender og fremmede Fiskere.

²⁾ Tyrkerne (Barbareskaternes Fribyttere), hærgede Færøerne to Gange 1627 og 1629. Sidste Gang udstrakte deres Hærgningstogt sig lige til Island. I Kvalbø paa Suderø findes en Grav, hvori efter Sagnet 300 Tyrker, der omkom ved en Strauding, ligger begravet. En Del af Befolkningen paa Kvalbø menes at nedstamme fra strandede Tyrker. Franskmændenes Hærgninger er almindelig kendte. Tiden 1675-1679 kaldes »Fransatiden«.

³⁾ N. Andersen: Færøerne 1600—1709.

⁴⁾ Muhl: Emancipationen af Færøerne.

fandtes altid ved Kysten fremmede Handlende, der fristede dem — specielt Sudringerne — til ulovlig Handel¹⁾. Til Hollændere og Franskmænd solgte de deres Uld, og fik Kolonialvarer i Bytte, til Spaniere og Portugisere solgte de deres Tørfisk, og af dem købte de deres Salt²⁾, og endelig vedligeholdte Naboerne mod Syd, Englændere og Skotter, en livlig Handelsforbindelse med Suderø.

Det er ganske naturligt, at Befolkningen paa en Ø, hvis Havne er blevet saa livligt besøgte af fremmede Folk, ikke kan bevare sig helt ublandet.

Naar man ved, at Antallet af Lejemaaletsforseelser i gamle Dage var særdeles stort³⁾, ligger den Tanke nær, at Suderøs Befolkning gennem Forbindelser udenfor Ægteskabet med udenlandske Søfarende i Tidernes Løb er bleven temmelig blandet⁴⁾.

Mange Skibe er forlist ved Suderøs Kyster, og Besætningen er i mange Tilfælde blevet reddet og har bosat sig paa Øen og vist nok indgaaet Ægteskab.

Et analogt Tilfælde viser Øen Læsø. L. H. Bring beklager sig i sin Bog »Physisk og økonomisk Beskrivelse over Øen Læsø« (1802) over, at de oprindelige Læsøboere dør ud og giver Plads for en ret blandet Befolkning, idet der ved Strandinger indkommer mange fremmede Sømænd, i Særdeleshed Tyskere, Nordmænd og Svenskere, som

¹⁾ Efter Sagnet skal især Lobra have været udsat for spanske Smughandlere.

²⁾ Svabo. Indberetning om Kedsaltning.

³⁾ N. Andersen. Færøerne 1600—1709. Under et vist tilfældig valgt Tidsrum udgjorde de en Tredjedel af alle Forseelser.

⁴⁾ Pastor Schrøter har i en af sine Haandskrifter en Anekdote, som viser, hvad Følgerne kan blive af udenlandske Søfareres Besøg. I sin Helhed er den et Vidnesbyrd om Folkforskellen mellem Suderø og Norderøboerne. — En engelsk Søofficer havde gjort den Bemærkning til ham, at hans Landsmænd, en Snes unge Færinger, som stod i Nærheden, vist ikke var af en og samme Folkestamme. Schrøter bad ham angive, hvilke af dem han troede hørte til samme Folkestamme: »Disse to her og disse to der anser jeg for at være af dansk Herkomst,« sagde Engelskmanden og pegede paa fire Sudringer. Han fortsatte: »Den ene histhene er vist portugisisk, men de tre andre af ægte norsk Stamme. De øvrige er nok Blandinger.« Det viste sig da, at de tre udpegede var fra Kalsø blandt Norderøerne, og at den formentlige Portugiser var født paa Suderø, men havde en Fader af uægte Byrd, som var kommen til Verden efter fremmede Handelsfartøjers Besøg ved Færøernes Kyster.

bliver paa Øen og gifter sig der. Dette indvirker paa Sproget, siger han videre, saa at Befolkningen taler et Blandingssprog, som gør det svært at forstaa dem.

Denne fremmede Islæt har indvirket paa Befolkningen i sin Helhed.

Om man sætter kun to Børn i hvert Slægtled, saa vilde et Individ efter 120 Aars Forløb have 16 Efterkommere og efter 300 Aar 1024.

Nogen Indvandring paa Suderø i senere Tid har ikke fundet Sted. Indenfor en saa lidet talrig Befolkning behøves derfor ikke stor fremmed Tilgang, for at den skal gøre sig bemærket. Man skulde derfor kunne ligne Suderø ved et Kar, fyldt med Vand, i hvilket er blandet Draaber af et Farvestof. Noget nyt rent Vand er ikke kommet til, og Farverne har spredt sig til hele Vandmængden¹⁾.

Som det fremgaar af min historiske Oversigt, er keltisk Indflydelse paa Færøerne ikke udelukket, men den er ikke af grundlæggende Betydning. Det er derfor ikke saa underligt, at Dr. Søren Hansen ikke har kunnet spore »den alpine Race« paa Suderø. Endvidere har vi fundet, at den fremmede Indflydelse ikke er kommet fra et enkelt Folk. Det er maaske netop Blandingen af flere forskellige Nationaliteter, som har givet Sudringerne deres Særpræg. Sandsynligheden for, at de skulde være af ren norsk Race, er ikke stor. Men noget absolut bindende Bevis for, at deres fra Norderøerne afvigende Folketype skulde være en Følge af de fremmede Nationers Islæt, kan man naturligvis — paa Grund af manglende Kilder — ikke komme til ad den Vej, jeg her har forsøgt.

¹⁾ En Illustration til Indgiftforholdene giver det Billede fra Sudringernes Familieliv omkring Aar 1760, som man faar i et Forslag til Love for en økonomisk Forening paa Færøerne (Schrøter, Samling af Kongl. Anordninger). Der forekommer en Paragraf saalydende: »Den højst skadelige Sædvane, at Tjenestefolk anse deres Husfædre som Ligemænd, følgelig er selvrådige og uvillige til det, der befales dem, skader meget Bondens Næringsvej og burde afhjælpes. Grunden hertil kan ingenlunde søges i de fattige Færingers slette og vanartige Gemytter, men snarere i Slægtskabs og Svogerskabs indbyrdes Forbindelse, da Folkemængden ikke er ret stor.«

Anm. Dr. Søren Hansens Svar findes i det efterfølgende.

Red.